

En grop för Gråben

Kylan står som en disig rök runt månen. Det är en vanlig kväll någon gång i början av 1800-talet. Vanlig? Nej, kanske inte alldeles vanlig. För just den här kvällen ska något ruskigt hända.

Från den mörka barrskogen hörs ett andfått flåsande, och bara några sekunder senare rusar en grå skugga ut mellan de täta gränrenarna i skogsbrynet.

Där är han! skriker de upphetsade jägarna.

I samlad tropp störtar de fram och viftar hemskt och vilt med sina skräckinjagande vapen. Vargskrämmorna fladdrar kusligt. Gråben snurrar runt. Han vill tillbaka in till den skyddande granfällan. För sent! Från skogstigen närmar sig ännu fler hotfullt hoande drevkarlar.

Och när dimman och månröken sjunker ner i det fyra meter djupa hålet är det inte svårt att föreställa sig det hungriga djuret på väg mot sin död. Skräckslagen försöker han ta sig upp ur gårdens specialbyggda varggrop. Men det blir bara ett hopplöst krafsande mot de vassa stenarna.

Något sänt här går väl knappast att föreställa sig i dag? Om man inte bor i Värmland eller Dalarna förstås? Men för inte så länge sedan var vargen ett avskytt rovdjur.

illustration
bengt arne runnerström

När skymningen föll över vargavintern berättades hiskliga historier om varulvar som bara kom fram i månens ljus.

Värre bestar fanns inte. Mötte man en sån var det klippt.

Bakom sagorna lurade allvaret. Tusentals utsultna vargar rev betande kor och får i landets alla skogar. Och gud hjälpe den fatige bonde som förlorat sin enda mjölkko. Hans barn fick gå hungriga den vintern. Och det fanns många som han. Alla med goda skäl att önska livet ur vargen.

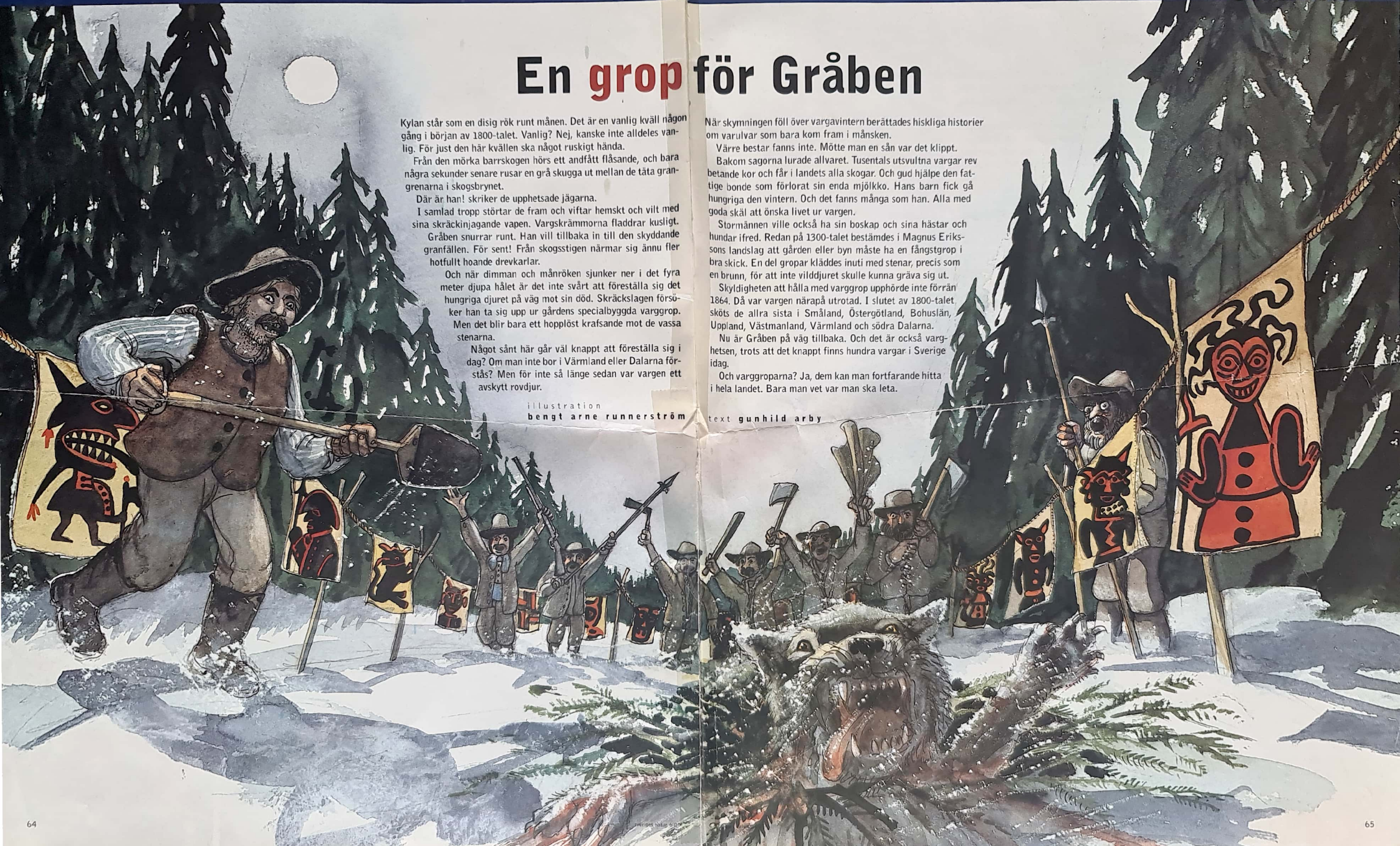
Stormännen ville också ha sin boskap och sina hästar och hundar ifred. Redan på 1300-talet bestämdes i Magnus Eriks sons landslag att gården eller byn måste ha en fångstgrop i bra skick. En del gropar kläddes inuti med stenar, precis som en brunn, för att inte vildjuret skulle kunna gräva sig ut.

Skyldigheten att hålla med varggrop upphörde inte förrän 1864. Då var vargen närapå utrotad. I slutet av 1800-talet sköts de allra sista i Småland, Östergötland, Bohuslän, Uppland, Västmanland, Värmland och södra Dalarna.

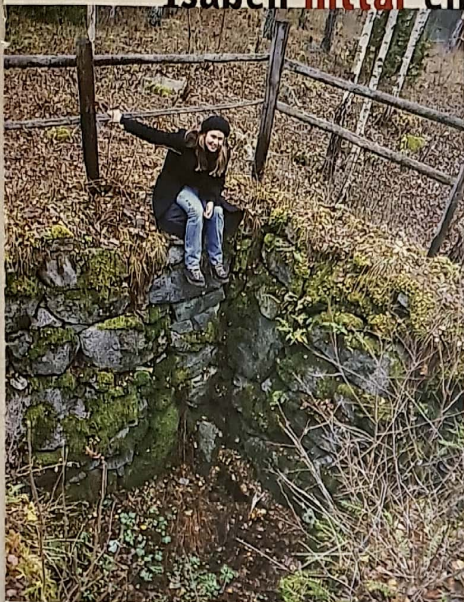
Nu är Gråben på väg tillbaka. Och det är också varghetsen, trots att det knappast finns hundra vargar i Sverige idag.

Och varggroparna? Ja, dem kan man fortfarande hitta i hela landet. Bara man vet var man ska leta.

text gunhild arby

Isabell hittar en varggrop

Birgitta Rydbeck

Isabell Steineck kikar nyfiket ner i det djupa svarta hålet. Det är en varggrop. Något sådant har hon aldrig sett förut, bara hört talas om i Astrid Lindgrens böcker.

Det var i en sådan här grop som Emil i Lönneberga skulle fånga varg, men istället fick den elaka Kommandoran på kroken. Hon som smort kråset själv, medan de stackars fattighjonerna fick svälta.

Isabell är praktikant och har följt med fotografen Birgitta Rydbeck ut i skogen för att se hur hon jobbar. Nu hamnar hon mitt i historien. Vi har åkt tre mil nordväst om Stockholm och hittat en varggrop nära gården Runsa i Upplands Väsby.

Strax intill flyter Mälaren blank och trög. För tusen år sedan var det mera fart och fläkt ute på

sjön. Då seglade titt som tätt vikingaskepp förbi, på väg till handelsplatsen Sigtuna.

Kanske fanns en varggrop redan då? Men just denna byggdes många hundra år senare.

Här fångades nog också räv. Hålet täcktes över med långa grenar, och ovanpå las granris. I mitten bands en flaxande höna, en katt eller något annat levande djur som lockbete. När vargen hoppade fram för att kasta sig över bytet dråsade den rakt ned i gropen.

Förr gick här både hästar och kor. Men nu hålls landskapet öppet av kommunen. Annars skulle varggropen ha växt igen, berättar Håkan Talling, miljöskyddsinspektör i Upplands Väsby, som visar runt på Runsas marker.

gunhild arby

Spännande och kul om vargar

Om vargen ska överleva

Sveriges regering tycker att det räcker med 200 vargar för att den svenska vargstammen ska överleva. Forskare och rovdjursexpeter protesterar. De anser att minst 500 behövs. Annars parar sig vargarna inom familjen, och då blir det i längden svårare för dem att föröka sig.

I mitten av december förra året kom regeringens rovdjursförslag. Regeringen vill tillåta skydds jakt på varg. Det betyder att det blir fritt fram att skjuta den varg som river till exempel kor eller får.

Tidigare har den som velat skjuta varg varit tvungen att be naturvårdsverket om lov.

Vargbråket lär fortsätta. De som vill bevara fler vargar brukar påpeka att Makedonien, ett land i Europa som bara är lite större än Värmland, ändå klarar att leva med tusen vargar.

Veronica Leo

▲ Vargen som inte ville få våta tassor heter en berättels ur Veronica Leos bok "Haren i månen".

► Kiplings klassiker "Djungelboken"

Varghunden av Jack London (Klassikerförlaget), Djungelboken av Rudyard Kipling (Klassikerförlaget), Gittan och grävvargarna av Pija Lindenbaum – en bilderbok för de yngre (Rabén & Sjögren). Vargfakta på nätet: www.de5stora.com

► Illustration ur boken "Gittan och grävvargarna" av Pija Lindenbaum.

pija lindenbaum

Snoka rätt på din egen varggrop

Många varggropar är inritade på kartor. Leta efter en grop där du bor!

På gröna kartan i skala 1:50 000 finns många fornminnen markerade som ett run-R (se bilden). Ibland står det också vilken sorts fornminne det är. "Fångstgrop" kan det stå om det är en varggrop det handlar om. På Fastighetskartan i skala 1:12 500 är fler fornminnen utmärkta på samma sätt. Kartorna kan du troligen gå till ditt bibliotek och be att få titta på.

De går också att köpa i bokhandeln, men de är ganska dyra.

Länsmuséet i ditt län har kartor över alla kända fornminnen. Kanske kan de skicka dig en kopia över fornminneskartan hemma hos dig.

Sedan är det bara att ge sig ut och leta!

Varggropar eller fångstgropar finns i hela södra och mellersta Sverige. Alla är inte lika väl bevarade som den Isabell Steineck (ovan) hittade vid Runsa gård. Det är mycket jobb med att hålla en varggrop i ordning, och att rensa rent runt om.

Skriv till Snoken och rita och berätta om varggropen du hittade – eller kanske inte hittade ...!

Snoken
Box 4625
116 91 Stockholm